

متن سخنرانی آقای مهندس توسلی در همایش "چشم‌انداز مناسبات ایران و آلمان"

بررسی روابط ایران و آلمان در گذشته و حال

خانمها و آقایان

با عرض سلام و با اجازه هیئت رئیسه محترم جلسه و تشکر از بنیاد فرهنگی هاینریش بول (Heinrich Böll) صحبت خود را آغاز می‌کنم. مایلم ابتدا نگاهی اجمالی به گذشته و حال روابط ایران و آلمان در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی داشته باشم و به نمونه‌هایی نیز که بعضاً خود در جریان بوده‌ام اشاره کنم. در ادامه جناب آقای دکتر ابراهیم یزدی دبیرکل نهضت آزادی ایران چشم‌انداز روابط ایران و آلمان را ارائه خواهند کرد.

روابط ایران و آلمان از پیشینه خوبی برخوردار است و به‌ویژه در زمینه فنی و صنعتی ایرانیان خاطرات خوش‌آیندی نسبت به آن دارند. از قدیم کالاهای ساخت آلمان در ایران از اعتبار خوبی برخوردار بوده است.

روابط فرهنگی و اجتماعی:

حجم مطالعات و کتب منتشر شده به زبان آلمانی توسط شرق‌شناسان آلمانی در مورد ایران و معارف اسلامی بسیار عظیم و گسترده بوده است. اجازه بدهید در اینجا صرفاً به نام پروفیسور تئودور نولدکه (Noldeke) شرق‌شناس عالیقدر آلمانی (۱۸۳۶-۱۹۳۱) که در زمینه قرآن پژوهش‌های باارزشی داشته است و کتاب تاریخ قرآن او (Des Schecke der Qoran) به عنوان یک منبع معتبر مورد استفاده پژوهشگران اسلامی قرار می‌گیرد و همچنین فلوگل شرق‌شناس عالیقدر آلمانی که منبع باارزش " نجوم‌الفرقان فی اطراف‌القرآن " را در سال ۱۸۴۲ در لایپزیک به چاپ رسانده است و پایه اصلی تدوین منبع بسیار معتبر " المعجم و المفهرس لالفاظ القرآن الکریم " توسط محمد فؤاد عبدالباقی پژوهشگر مصری است اکتفا کنم. این منبع در ایران به‌طور وسیع مورد استفاده دانشجویان و پژوهشگران قرار می‌گیرد.

نمونه دیگر، تأسیس آکادمی علمی اسلامی کلن " Islamische Wissenschaftliche Akademie " (IWA) است که در سال ۱۹۷۶ با همت شادروان پروفیسور عبدالجواد فلاطوری (۱۹۲۵-۱۹۹۵) تأسیس گردید. هیئت مؤسس آکادمی مزبور^۱ اینجانب و نه نفر دیگر از روشنفکران دینی ایران بودند که در سال ۱۳۵۵ (۱۹۷۶) به منظور معرفی علمی معارف اسلامی در کشور آلمان به ثبت رسیده است.

هدف آکادمی (IWA) فراهم آوردن زمینه گفتگوی میان ادیان به ویژه مسیحیت و یهودیت و اسلام و رفع سوءتفاهم‌ها و پیش‌داوری‌های نادرست و هموار کردن فهم متقابل هر یک از این فرهنگها است. در این

۱- هیئت مؤسس: پرفیسور دکتر عبدالجواد فلاطوری، دکتر کاظم سامی، کاظم متحیدین، احمدعلی بابایی، دکتر سیدمحمد مهدی جعفری، مهندس حسین حریری، ابوالفضل حکیمی، مهندس محمد توسلی و ... چهار نفر اول درگذشته‌اند.

راستا مرحوم پروفیسور فلاطوری استاد دانشگاه کلن و رئیس IWA در طول پانزده سال مجدانه تلاش نمود و با سلاح علم و شیوه گفتگو و تفاهم مرز قومیت‌ها و ملیت‌ها را شکست. او با شرکت در کنگره‌ها و نشست‌ها و ارائه مقالات متعدد و گفتگوهای ثمربخش خود در کشورهای اروپایی و اسلامی باب گفتگوی معنوی بین اسلام و مسیحیت و یهودیت و سایر ادیان و مذاهب را گشود، او با ارائه قرائتی علمی و انسانی از معارف اسلامی از اثرات منفی سایر قرائتها جلوگیری به عمل آورد و یا حداقل آنها را کمرنگ ساخت و به ایجاد تعادل و نظم اجتماعی به ویژه در آلمان کمک نمود.

یکی از پروژه‌های آکادمی اصلاح کتب درسی آلمان و سپس ۱۷ کشور دیگر اروپا بود که ۱۵ سال به طول انجامید (۱۹۷۹-۱۹۹۴). پروفیسور فلاطوری با جلب همکاری اساتید برجسته دانشگاه‌های آلمان و سایر کشورهای اروپایی توانست مطالب نادرست و نسبت‌های غرض‌آمیز نسبت به اسلام را اصلاح نماید. این اصلاحات در کتب درسی زمینه تفاهم و گفتگوی نسل امروز و فردای آلمان را با ایرانیان و سایر مردمان کشورهای اسلامی فراهم ساخته است. گزارش ارزیابی پروفیسور فلاطوری نشان می‌دهد که معلمین ۳۵ هزار مدرسه‌ای که در آلمان کتاب اصلاح کتب درسی را دریافت کرده‌اند بسیار مثبت بوده و دانشمندان اروپایی به ویژه شورای اروپا تمایل چشمگیری برای پشتیبانی از این دیدگاه‌های جدید نشان داده‌اند. اگرچه بعد از فوت پروفیسور فلاطوری متأسفانه برنامه‌های آکادمی متوقف گردیده است اما نیاز برنامه گفتگوی فرهنگها و تمدنها که با پیشنهاد جناب آقای محمد خاتمی رئیس جمهور محترم ایران مورد استقبال سازمان ملل متحد قرار گرفته است ادامه برنامه‌های آکادمی را در سطح وسیع‌تری مورد تأکید قرار می‌دهد.

برای نشان دادن علایق فرهنگی ایران و آلمان بجا است در اینجا اشاره‌ای به دعوت بیست‌وسومین کنگره خاورشناسان آلمان از شادروان مهندس مهدی بازرگان اولین نخست وزیر جمهوری اسلامی ایران بعد از پیروزی انقلاب و دبیرکل فقید نهضت آزادی ایران داشته باشم که در سپتامبر ۱۹۸۵ در ورتسبورگ برگزار شد. در این سفر ایشان تحت عنوان "زمان‌بندی نزول آیات قرآن بر مبنای محاسبات کمی" کار با ارزش خود در ۳ جلد کتاب "سیر تحول قرآن" را ارائه نمودند. این سخنرانی در سطح نشریات علمی اروپا انعکاس خوبی داشت.

در اینجا لازم است به‌طور خلاصه اشاره کنم که وجود مراکز اسلامی و فرهنگی ایران در آلمان و فعالیت انجمن فرهنگی ایران و آلمان در ایران در چند دهه گذشته و حضور بیش از صد هزار دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌های آلمان و بازگشت به ایران و حضور جمع کثیری از ایرانیان در آلمان تأثیر مهمی در مبادلات فرهنگی - اجتماعی ایران و آلمان و تقویت پیوندهای دو ملت داشته است.

روابط فنی و اقتصادی :

حجم مبادلات خدمات و کالا بین ایران و آلمان فراز و نشیب‌های بسیار داشته است. طی مدت ۲۰ سال اخیر (۱۹۷۸-۱۹۹۸) کالاهایی به ارزش ۱۲۸ میلیارد مارک بین دو کشور ایران و آلمان مبادله شده است. در این مدت آلمان کالاهایی به ارزش ۸۹ میلیارد مارک به ایران صادر و در همین مدت کالاهایی به ارزش ۳۶ میلیارد مارک از ایران وارد کرده است. شایان ذکر است که ارزش کالاهای واردات از ایران از ۴/۲۱۵ میلیارد مارک در سال ۱۹۷۸ به ۰/۸۶۷ میلیارد مارک در سال ۱۹۹۸ یعنی به حدود ۲۰ درصد کاهش یافته

است و ارزش کالاهای صادرات به ایران از ۶/۳۵۱ میلیارد مارک در سال ۱۹۷۸ به ۲/۴۲۷ میلیارد مارک در سال ۱۹۹۸ یعنی به حدود ۳۸ درصد کاهش نشان می‌دهد.

براساس تفاهم موجود بین دو دولت ایران و آلمان در دهه ۱۹۷۰ در پارهای از صنایع آلمان از جمله کروپ سرمایه‌گذاری به عمل آمده است. نوسانات سیاسی و تنش‌هایی که در دو دهه اخیر در مناسبات سیاسی ایران و آلمان پدید آمده است مناسبات اقتصادی و خدماتی را نیز متأثر ساخته است. در زمینه خدمات فنی و مهندسی با وجود آشنا نبودن بسیاری از مهندسين ایرانی با زبان آلمانی پارهای از منابع کلیدی مهندسی مانند Stahl im Hochbau در ایران مورد استفاده قرار می‌گیرد.

معیارهای فنی تدوین شده توسط وزارت حمل و نقل آلمان (Bundesministers für Verkehr)

و مؤسسه پژوهش راه و حمل و نقل و ترافیک

(Forschungsgesellschaft Für Straßen - und Verkehrswesen e.v.)

و سایر منابع مشابه مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عنوان نمونه در تدوین معیارهای فنی ملی ایران که توسط سازمان برنامه و بودجه ایران منتشر شده است این منابع مورد استفاده قرار گرفته است^۱ به علاوه پارهای از نشریات مهم مؤسسه پژوهشی مزبور برای استفاده کارشناسان ایرانی به فارسی برگردانده شده است.^۲

روابط سیاسی:

روابط سیاسی ایران و آلمان با وجود نوساناتی که در چند دهه گذشته شاهد آن بوده‌ایم از ثبات نسبی خوبی برخوردار بوده است. در دو دهه اخیر بعد از انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۸ بحران‌هایی در مناسبات سیاسی ایران و آلمان پدید آمده است. یکی از این بحران‌ها پی‌آمدهای دادگاه "میکونوس" است که موجب تنش شدید در مناسبات ایران و آلمان گردید. این بحران ظاهراً با پرونده قتل‌های زنجیره‌ای در ایران و تحولات شدیدی که در وزارت اطلاعات ایران رخ داده مرتبط است. ملت ایران مصرانه این پرونده را تعقیب می‌کند و این انتظار وجود دارد که نمایندگان مجلس ششم که اخیراً انتخابات آن انجام شده است با تشکیل "کمیته ویژه‌ای" تا معرفی آمرین و عاملین قتلها، این پرونده را پیگیری نمایند. ماجرای بازداشت "هلموت هوفر" بازرگان آلمانی در ایران که پس از سیر مراحل قضایی آن اخیراً آزاد و به کشور آلمان مراجعت کرده است از جمله حوادثی بوده است که در ایجاد تنش در روابط سیاسی سالهای اخیر بین ایران و آلمان تأثیر گذاشته است.

در واکنش به گزارش‌های منتشر شده توسط کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل مبنی بر نقض حقوق بشر در ایران، آلمان هماهنگ با اتحادیه اروپا از سیاست "گفتگوی انتقادی" در ارتباط خود با ایران تبعیت می‌کرده است. خوشبختانه بعد از انتخاب جناب آقای محمد خاتمی به عنوان ریاست جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۹۹۷ و اجرای سیاست تنش‌زدایی در روابط بین‌المللی و تقویت مناسبات سیاسی با همه کشورها براساس منافع ملی، چشم‌انداز جدیدی در مناسبات سیاسی با اتحادیه اروپا و روابط ایران و آلمان پدید

1-7 جلد نشریات شماره (۱ تا ۳) ۱۴۴ (۱ تا ۳) ۱۴۵ و ۱۴۶ به ترتیب در زمینه مبانی فنی، توصیه‌ها و معیارهای فنی و سوابق مطالعات تسهیلات پیاده‌روی و تنظیم تقاطع‌های همسطح شهری و آموزش ترافیک برای خردسالان و نوجوانان در سال ۱۳۷۶ (۱۹۹۷) توسط مهندسين مشاور گذرراه با مدیریت اینجانب تهیه و توسط سازمان برنامه و بودجه ایران منتشر شده است.

2- به عنوان نمونه کتاب Richtlinien für Lichtsignalanlagen (RiLSA) اخیراً به فارسی ترجمه شده و آماده چاپ می‌باشد.

آمده است. نتایج انتخابات اخیر مجلس ششم ایران که در ۲۹ بهمن ماه ۱۳۷۸ (۱۸ فوریه ۲۰۰۰) برگزار شد و شرکت گسترده مردم (حدود ۸۰ درصد واجدین شرایط) نشان داد که مردم ایران از برنامه اصلاحات و توسعه سیاسی جناب آقای خاتمی رئیس جمهور ایران حمایت کرده‌اند و به‌طور مشخص روند اصلاحات در ایران تقویت شده است.

نهضت آزادی ایران براساس آنچه گفته شد همواره تقویت مناسبات عادلانه بین ایران و سایر کشورهای جهانی از جمله آلمان مبتنی بر احترام متقابل و تأمین منافع ملی دو کشور را مورد تأکید قرار داده است. نهضت آزادی ایران منافع دراز مدت ملت ایران را که با توسعه پایدار سیاسی تأمین می‌شود با منافع درازمدت آلمان بطور خاص (و اروپا بطور عام) که مناسبات پایدار و درازمدت اقتصادی است، هماهنگ ارزیابی می‌کند. بر این اساس توصیه ما هماهنگ‌سازی استراتژی مناسبات با ایران بر توسعه پایدار سیاسی در ایران است. در این صورت منافع ملی درازمدت دو کشور ایران و آلمان تأمین خواهد شد. باتوجه به سوابق روابط عمیق و گسترده ایران و آلمان چشم‌انداز روابط ایران و آلمان براساس تفاهم و تأمین نیازهای متقابل در عرصه‌های مختلف فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌تواند بسیار امیدبخش و قابل توسعه باشد. در شرایط کنونی جهان که با توسعه ارتباطات و گسترش اطلاعات و شکل‌گیری " دهکده جهانی " اقتصاد جهانی شده است، تقویت روابط بین‌المللی و مشارکت جهانی به صورت ضرورت اجتناب‌ناپذیری درآمده است. به امید آن که برگزاری چنین نشست‌ها و گفتگوهای راه تحقق چنین ضرورتی را هموار سازد. با تشکر مجدد از حضار محترم و استماع این نظرات.

محمد توسلی

رئیس دفتر سیاسی نهضت آزادی ایران

۴ اسفندماه ۱۳۷۸ مطابق ۲۳ فوریه ۲۰۰۰